

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний педагогічний університет
імені
Івана Франка
Наукове студентське товариство філологічного
факультету

**Олександр Духнович -
фундатор української
національної педагогіки**

(науково-педагогічний пошук молодих дослідників
філологічного факультету, присвячений 200-річчю
від дня народження)

Житомир - 2004

УДК 378,937.
ББК 74.20.(4УКР)
0-45

*Друкується згідно з рішенням вченої ради
Житомирського державного педагогічного
університету імені Івана Франка від 26. 03. 2004 року*

Рецензенти;

доктор педагогічних наук, зав. кафедрою педагогіки ЖДУ, професор
М. В. Левківський
кандидат філологічних наук, декан філологічного
факультету ЖДУ, доцент Недашківська Т.Є.

0-45

Олександр Духнович - фундатор української національної педагогіки (науково-педагогічний пошук молодих дослідників філологічного факультету, присвячений 200-річчю від дня народження): 36. наук, праць / за ред. О.С. Березюк, З.А. Осадчої. - Житомир: Вид-во ЖДУ, 2004 р.- 148 с.

В збірнику наукових праць подані матеріали студентської науково-практичної конференції присвяченої 200-річчю від дня народження видатного українською педагога О. В. Духновича. Розглядаються основні напрями дослідження педагогічної спадщини педагога-просвітителя О. В. Духновича. його загально-педагогічні та дидактичні погляди. їх зв'язок з сучасністю, проблеми розвитку української національної ніколи сьогодні.

Статті підготовлені студентами філологічного факультету, членами дослідницько-пошукових груп, аспірантами. Рекомендуються науковцям, студентам, педагогам шкіл та інших освітніх закладів.

УДК 378.937
ББК 74.20.(4УКР)

О Видавництво Житомирського державного
педагогічного університету, 2004

Людмила Демчук
аспірантка кафедри педагогіки ЖДПУ
ОЛЕКСАНДР ДУХНОВИЧ
ПЕДАГОГ І ОСВІТНІЙ ДІЯЧ

Духнович Олександр Васильович - український письменник та педагог. Належав до так званих будителів. У політичних питаннях стояв на реакційних позиціях " москвофільства ". Видав кілька альманахів, підручників.

35

Кращими в спадщині Духновича є вірші, написані народною мовою, наприклад " Я русин...", " Піснь протонародна" тощо.

Духнович О. В. відносився до літературно-громадських діячів Закарпаття 2-ї половини 19 століття, який виступав за розвиток освіти, видавав газети, підручники, збірники. Світогляд Духновича ґрунтується на засадах християнства, ідеалізму, просвітницького раціоналізму (а отже - віри в науку як у людино- і суспільно-перетворюючу силу). В освіті та вихованні Духнович убачає шлях до того, щоб людина справді стала людиною, народ-народом, політик-"освіченим мудрецем", гідним очолити державу, тощо. Палкий українофіл. Закликав до єдності з росіянами й застерігав від орієнтації на Україну в мовних та літературно-естетичних питаннях. Історична роль Духновича складалася з того, що він зумів об'єднати духовну і світську інтелігенцію. Виховання підростаючого покоління - одне з питань, які хвилюють людство впродовж усієї його історії. Століттями люди намагалися проникнути в суть своїм нащадкам. Нагромаджений досвід, уміння й навички, втілювалися у вироблену народом мудрість, котру передавали з покоління в покоління.

За плином часу досвід та знання людини в галузі виховання ускладнювалися. Виникали виховні системи різних народів світу, які відрізнялися одна від одної, проте мали спільну мету - формування гармонійної особистості. Необхідність вивчення та використання на практиці народних традицій виховання як першооснови педагогічної культури народу відмічали видатні педагоги минулого.

Необхідною складовою системи виховання в школі є праця, тому що "...душевныя й телесныя силы.. развиваются",

36

а також вона є своєрідним тренінгом майбутньої трудової діяльності. Тому педагогу необхідно виявляти та приймати до уваги природні здібності дітей, вдосконалювати їх: "каждому по его склонности подавать способ, чтоб страсти свои развивал ... й увеличил", а "не подусил". Адже професія, вибрана відповідно до здібностей, принесе користь людині і суспільству. Ці викладки Духновича закладають основу профорієнтаційної роботи у навчальних закладах.

Процес навчання передбачає певний рівень розвитку волі, бо в ньому продовжують вдосконалюватися вольові якості особистості. Олександр Духнович наголошує на необхідності розвивати волю шляхом тренування (механізації) та цілеспрямованого, так як "розум" і "воля", на його думку, є всеперемагаючими силами. Свідома саморегуляція є гарантом повного розкриття природних здібностей індивіда: "через прилежное упражненіе і малыя естественные силы выявнитися і прозябнути могут, а чрез нераденіе й великія силы задушаются" [1:427].

Поряд з вольовими якостями важливу роль у формуванні особистості відіграє самооцінка, як основний структурний компонент самосвідомості, а щоб вона була адекватною, необхідно формувати її, за О.Духновичем, через: 1) набуття мислительних навичок; 2) відповідну оцінку дорослими поступків та знань дитини; 3) особистий приклад педагогів, батьків.

О.Духнович також оцінює такі риси характеру, як правдивість, чесність, почуття власної гідності, стриманість, колективізм, вміння гарно висловлюватись. Наприклад, конфліктна людина неприємна навколишнім,

відштовхується соціальною групою, отже, необхідно вчити дітей правильному спілкуванню.

Розглядаючи педагогічний процес, Духнович звертає увагу на вікові особливості дітей. Так, у молодших класах діти сприймають інформацію переважно на чуттєвому рівні, а відтак необхідно у роботі з ними використовувати емоційні елементи, гру; на будь-які дії необхідно реагувати заохоченням чи покаранням. До речі, О.В.Духнович, як представник богословської школи, допускає фізичну кару в особливих випадках, але не переходячи певних меж. Враховуючи вікові особливості дітей, він рекомендує подавати оптимальну кількість навчального матеріалу для запобігання навчально-інформаційного стресу та втрати інтересу до навчання.

Розглянуте вище стосувалося, в основному, одного суб'єкта педагогічного процесу - вихованця, учня. Такий процес досягне хороших результатів за умови, що батьки та педагоги будуть дотримуватися деяких правил, їм будуть притаманні (особливо це стосується педагогів) певні риси характеру. Перш за все, на думку О.Духновича, педагог поряд з любов'ю до дітей повинен бути емоційно врівноваженою (...должен біть найпаче кроток...) та високоморальною особистістю. "Первое й над всіми потребное учителя качество да будет Добронравіе. Он бо есть зеркало...", "біжіте самі от зла, творіте благо..." [1:206].

Говорячи про роль старших у вихованні особистості, О.В. Духнович особливо наголошує на вирішальній ролі батьків у народженні та первинному розвитку психічно повноцінної людини. Він шляхом самостійних досліджень дійшов висновку, що психічне здоров'я дитини бере початок у

психічному та фізичному здоров'ї батьків, а тому закликає їх уникати будь-яких негативних факторів, попереджає про шкідливість алкоголю, розбещеності в особистому житті і т.п.: "Родители должні во-первых діти уже здоровими родити" [1:396]. Далі він рекомендує ради оптимального психічного розвитку подбати про здоров'я та фізичний розвиток дитини. Думки О.Духновича у даному питанні співпадають із положенням сучасної вікової психології: в перші роки життя фізичний та психічний розвиток дитини пов'язані пропорційно. В подальші роки сім'я повинна бути основним виховним середовищем для дитини. Загалом, батькам та педагогам необхідно подавати приклад моральної чистоти, людяності: "Юный человек что видит на старшем, а паче на родителі, или наставникі своем, тому і подражает" [1:396].

На думку О.Духновича, колектив відіграє вирішальну роль у вчинках, діях дитини, отже, необхідно розумно використовувати цей могутній фактор. Також педагог у багатьох своїх творах для дітей вчить взаєморозумінню та взаємовиручці, показує, яку велику силу має групова діяльність у досягненні мети:

О.В.Духнович, як бачимо, прагнув оптимізувати педагогічний процес шляхом перегляду стандартних підходів до нього і обґрунтування психологічними закономірностями розвитку індивіда та впливу на нього соціуму. Він, як і К.Д.Ушинський, розумів необхідність таких змін і доклав усіх зусиль для поширення своїх поглядів у педагогічному середовищі краю. Ідея, пронесена через усю його педагогічну діяльність і виражена у працях- формування творчої, вільної, високоморальної особистості, що любила б

свій край та народ. І тому його можна назвати першим психологом Закарпаття.

Але сьогодні літературне та наукове пізнання Духновича практично забуте. Якби ми не забували таких відомих людей, то Україна ухилилася від ряду гуманітарних проблем, таких як наприклад статус російської мови.

Література:

1. Олександр Духнович. Народная педагогія в пользу училищ й учителей сельских. Твори в чотирьох томах. -Т. II -Пряшів, 1968.
2. О. Духнович. Вибране,- Ужгород: Карпати, 1993.
3. О. Духнович. Вибране.- Ужгород, 2003.
4. Стувинський К. О. Духнович і Галичина // Науковий зб.т-ва "Просвіта" в Ужгороді за рік 1924.
5. Кашула В.Ю. Філософські погляди О.В.Духновича//Дукля.-1988.-№3.